

Voorlopige resultaten ringonderzoek bij Kieviten pullus 1992.

Willem Bil en Jack Schuurs - Vrs Menork

Weidevogel onderzoeksgebied Roodkerk Friesland

Probleemstelling

Na 8 jaar veldonderzoek om aan te tonen dat het eieren rapen slecht is voor de kievitenpopulatie door zichtwaarneming en het tellen van het aantal broedparen, is gebleken dat vermelding hiervan onvoldoende waarborgen in zich had om dit te staven naar derden.

Op verzoek is ons vanwege de Nederlandse Ringcentrale vergunning verstrekt om door het aanleggen van (kleur)ringen een en ander meer wetenschappelijk vast te leggen.

Het onderzoek is bedoeld om inzicht te krijgen in twee zaken, namelijk:

- wat is de overlevingskans van vroeg en laat geboren jonge kieviten op intensief gebruikt grasland, waarbij tevens de weersinvloed een

belangrijk onderzoeksgegeven is;

- wanneer vroeg geboren kieviten overleven, nemen ze dan het tweede kalenderjaar deel aan de reproductie en doen laat geboren kieviten dit ook.

Opzet onderzoek

Vanaf ca. 15 maart worden de nesten van de kievit door ons opgespoord en vastgelegd op kaart. De controle is gelet op de beschikbare tijd beperkt, namelijk in de avonduren en weekenden. Toch wordt getracht een nauwkeurig beeld te krijgen van de uitkomstdata van de legfels. Het uitkomen van de eieren begon in 1992 op 20 april. Mede door zware predatie van eierrapers die zich van verbodsborden (vogelreservaat) niets aantrokken, werden van 64 legfels er 32 verstoord, waarvan een 10-tal door echte predatoren (meeuwen bij uitrijden mest). Het gevolg voor het onderzoek is gelukkig nihil, omdat er uitgegaan wordt van vroeg en laat geboren jongen. Voor het onderzoek is het zeker gewenst enkele late nesten te hebben, voor de kievit niet zoals hier verder zal blijken. De datum van 10 mei is gekozen omdat in principe vóór 15 mei in Friesland door het eieren rapen geen jonge kieviten geboren worden buiten de reservaten, beheersgebieden e.d..

Er konden voor het onderzoek 54 nesten worden geringd, waarvan 29 vóór 10 mei en 25 legfels na 10 mei. Een aantal nesten werd dus niet geringd. De vroeg geboren kieviten werden gemerkt met een metalen nummerring links boven het loopbeen en twee kleurringen (zonder inscriptie) rechts aan het loopbeen, waarbij de kleur voor vroeggeboren geel is en lichtblauw als jaarring (1992). De laat geboren jongen werden op dezelfde wijze geringd, echter de kleur geel is vervangen door donkerblauw. Gelet op onderzoek dat elders is gedaan met betrekking tot de overlevingskans van jonge kieviten bij slechte weersomstandigheden is ook in de resultaatvermelding onderscheid gemaakt binnen de groep vroeg geboren kieviten.

Uitgangssituatie

Het onderzoeksgebied is ca. 80 ha. groot en wordt beheerd door 4 bedrijven waarvan 3 met ligboxenstal. Jaarlijks wordt ca. 10% grasland opnieuw ingezaaid. De bedrijven hebben een veebezetting van 2 tot 2,5

melkkoe per ha. Het stikstofnivo uit kunstmest ligt rond de 300 kg. N. In 1985 zijn we gestart met het onderzoek door het eieren rapen te verbieden en zoveel mogelijk aan nest- bescherming te doen. De ervaring leert dat alleen bij veldwerkzaamheden in maart, zoals mestuitrijden, slepen en rollen nestbescherming zinvol is. Met het oog op beperking van predatie worden slechts tijdelijk merktekens aangebracht. Het inscharen van vee start op bepaalde percelen in de laatste week van april, het maaien tussen 10 en 20 mei. Voor het weiden worden nestbeschermers aangebracht met zeer wisselend succes. Doordat in normale jaren het grootste deel van de populatie (momenteel 65 tot 70 broedparen) vóór 10 mei jongen heeft, is bescherming bij het maaien voor de kievit niet meer nodig.

De kievitenstand bedroeg in 1985, 30 paar en liep op tot ca. 70 paar in 1989 en is de laatste jaren stabiel. Het aantal paren grutto verdubbelde in deze periode van 17 naar 34. De tureluur handhaaft zich op rond 10 paar. Tot zover de uitgangssituatie en het resultaat van onze bemoeienissen over 8 jaar.

Resultaten

Wat zijn nu de resultaten in 1992 voor wat betreft de 2 criteria van onderzoek. Alleen over het punt overleven van vroege en late jongen kan momenteel iets worden gezegd en ten aanzien van 1992 tevens in relatie met de slechte weersomstandigheden. Het mag duidelijk zijn dat het punt geslachtsrijpheid meerdere jaren in beslag zal nemen en sterk afhankelijk is van het aantal terugmeldingen in de komende jaren. Interessant is echter het punt overleven tot het vliegvlug zijn. Direct in het eerste onderzoeksjaar kan onder de gegeven omstandigheden een aantal zaken duidelijk worden. Ter verifiëring van een aantal gegevens uit 1992 komt ons van pas de ringresultaten die we hebben over 1990 van ons gebied. In dat jaar zijn we namelijk gestart met het ringen, echter nog zonder kleurringen te gebruiken. Ook de start vond toen te laat plaats, namelijk vanaf 5 mei. De gegevens zijn echter terug te rekenen naar vroege en late jongen aan de hand van gewichtsgegevens van deze pullus en die uit 1992. Door weinig predatie kwamen vrijwel alle nesten in 1990 vóór 10 mei uit. De hierna volgende tabellen geven een aantal

onderzoeksresultaten weer ten aanzien van 1992.

Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar:

- a. Vroege jongen geboren vóór een koude periode (van 29 april tot 4 mei temperatuur gehele etmaal onder de 12 graden C met s'nachts temperaturen rond het vriespunt en 2 aaneengesloten dagen met neerslag van meer dan 15 mm per etmaal. Deze omstandigheid wordt in de literatuur omschreven als dodelijk!)
- b. Alle vroeg geboren jongen vóór 10 mei.
- c. Late jongen geboren na 10 mei.

Vanaf 30 april tot 7 mei werd vanwege het slechte weer niet geringd.

	aantal uit- gekomen nes- ten geringd	aantal* jongen	aantal "zeker" vliegvlug	uit aantal nesten	aantal jongen in die nesten
a.	11	32	16	7	22
b.	29	72	34	17	44
c.	25	68	8	7	20

	aantal nesten	jongen * per nest geringd	aantal jongen vliegvlug nest	waarvan vliegvlug	percentage vliegvlug	percentage vliegvlug nest
a.	11	2,90	3,14	2,28	78	64
b.	29	2,48	2,58	2,00	78	59
c.	25	2,72	2,86	1,14	39	28

* Niet in alle gevallen werden alle jongen direct per nest geringd, omdat ze te klein waren of dat er nog enkele eieren waren aangepikt. Bij een volgende controle waren ze dan al vertrokken. Uitgegaan is van potentieel vliegvlug bij een gewicht van > 50 gram. Evenals uit de gegevens van 1990 blijkt dat het verlies aan 50 grams jongen tot 100 gram slechts per nest nog maar 0,08 jong is (n=25 jongen uit 13 nesten die > 100 gram werden in 1990).

Gelet op de hoge betrouwbaarheid uit de groepen a. en b. resp. 64% en 59% van de nesten teruggevangen, mag het resultaat van 78% per nest voor beide groepen, gelden voor de totale populatie van vroege nesten. Ofwel mede gelet op zichtwaarnemingen kan gesteld worden dat 78% van de 72 geringde jongen vliegvlug is geworden, dus ca. 56 stuks. Het

aantal terugvanguren is hierbij ook bepalend en vond evenredig over het gebied plaats. Het aantal terugvanguren bedroeg slechts 30 uur. Voor wat betreft de late jongen het volgende. Het aantal teruggevangen nesten (28%) is te beperkt voor een betrouwbaar cijfer. Bevestigd door zichtwaarneming mag zelfs het slechte resultaat van 1,14 jong per nest vliegvlug ook niet voor de gehele populatie gelden. Zeker niet omdat van de 8 teruggevangen jongen er 4 door ons zijn "gered". Op het moment van inkuilen waren wij op dit perceel en konden het niet over ons hart krijgen, het ging toen om totaal 10 jongen, die ten prooi te laten vallen aan de oogstmachines. Het resultaat van 1,14 jong per nest ofwel 39% per nest moet dan ook drastisch naar beneden worden bijgesteld. Hoeveel is ons niet bekend, vermoedelijk zijn slechts een 10-tal jongen uit deze categorie groot geworden.

Oorzaken:

Opvallend is dat de score "koude" jongen en vroege jongen gelijk is. De negatieve weersinvloed begin mei heeft in 1992 geen rol in ons gebied gespeeld. Wat de oorzaak van deze afwijking met de gangbare theorie is, is ons niet duidelijk. Opvallend is wel dat de verplaatsing van jonge kieviten wat veelal wordt gemeld, ook nauwelijks plaatsvond. Gebleken is dat bij de terugvangsten 20 maal jongen op hun eigen geboorteperceel werden teruggevangen, gemiddelde leeftijd 9,4 dagen. 26 Maal werden ze op een direkt aanliggend perceel van eenzelfde hoedanigheid teruggevangen, gemiddelde leeftijd 26,8 dagen. Het ging hierbij om 39 jongen. Pas op latere leeftijd vindt er enige verplaatsing plaats. Dit is ook wel te verklaren omdat vroege jongen ook nog geen alternatief perceel voorhanden hebben, er wordt namelijk nog niet gemaaid en nauwelijks ge-weid. Ook het grasgewas geeft nog geen aanleiding te vertrekken, in tegenstelling tot jongen die geboren worden rond 15 mei. Het gewas wordt dan gemaaid of er zijn al percelen kaal. Een boer uit ons gebied zei onlangs dat we ons niet zo druk moesten maken om het koude weer, omdat het mikro-klimaat ofwel de temperatuur in het grasgewas aanmerkelijk gunstiger was dan de 1.80 m waarop ons hoofd zich bevond. Gaan de jongen wel zwerven naar kale percelen, dan krijgen ze bij slecht weer wel de volle laag. Maar dit doen ze niet en hoeven ze niet. Wat de groei van deze jongen betreft zijn interessante gegevens bekend geworden,

maar voert in dit stadium van onderzoek te ver om konklusies te trekken. Saillant detail is dat van een nest geboren op 29 april alle 3 jongen vliegvlug werden. Deze hebben gedurende hun eerste 5 levensdagen regen, wind en koude gehad!

De groep late jongen zijn kapot gegaan in de inkuilperiode. Vanaf 13 mei tot 20 mei werd het gehele gebied (net als in de rest van Friesland) gemaaid en ingekuild. De jongen waren net uit het nest en verbleven meestal nog op de percelen aan de randen en in de greppels e.d. Veldwaarnemingen gaven aan dat de (blauw geringde) enkele dagen oude jongen zich bij gevaar direkt drukken en zo (dus) worden doodgemaaid. Wanneer ze dat desondanks hebben overleefd omdat ze bijvoorbeeld in een greppel zaten, werden ze wel bij het schudden of wiersen vermord. Het perceel is dan kaal en de jongen lopen voedsel te zoeken. Ze kruipen bij onraad in een wiers (alheel noodzaak als greppels ontbreken) en belanden zo in de kuilbult. Deze waarnemingen zijn ook door onze boeren gedaan. De jongen zijn zeer moeilijk ofwel eigenlijk niet terug te vinden voor de veehouder wanneer ze zich eenmaal verstopt hebben. De oudere (geel geringde) pullus verplaatsen zich bij onraad en lopen direkt naar een greppel of slootwal waar ze wachten tot de machines weg zijn. Voor ons is dit de verklaring van het slechte broedresultaat in 1992.

Triest hierbij is dat dit voor de gehele provincie Friesland geldt. Omdat in onze provincie geen vroege jongen worden geboren, bestaat het sterke vermoeden dat enkele 10-duizenden jonge kieviten de slag niet hebben overleefd. De zo geroemde nazorg voegt hier niets aan toe. Of die nu zinvol is of niet, is volstrekt onbelangrijk.

De uitkomstpiek van de kievitsnesten ligt namelijk rond 15-20 mei in Friesland door het rapen van eieren, de gemiddelde periode dat jaarlijks alle gras in deze provincie wordt gemaaid. Wellicht kan deze bijdrage die nu niet alleen gebaseerd is op puur zichtwaarnemingen eindelijk paal en perk stellen aan het legaal rapen van eieren. Omdat simpelweg voorkomen moet worden dat jonge kieviten in deze gevaarlijke periode worden geboren!!

Verder onderzoek zal aangeven of deze lijn structureel geldt, in ieder geval laat ook 1990 zien dat deze lijn wel trendmatig is, hoewel het kou-

de probleem door het zachte weer in 1990 geen rol speelde. Dat er in 1991 in het geheel niet is geringd werd veroorzaakt door het pas op 15 mei ontvangen van de kleurringen, het seizoen om verantwoord onderzoek te doen was voorbij. Het koude probleem deed zich in 1991 wel degelijk voor, het is jammer dat er dus geen gegevens bekend zijn van dat jaar. De twee onderzoeks jaren bevestigen reeds wat we al jaren waarnemen in onze provincie. Het onderzoek zal de komende jaren verder worden vervolgd.

Nuttige reacties, tips of -wie weet- aanvullende relevante gegevens van collega-ringers worden graag door ons ontvangen!

Vrs Menork

Willem Bil en Jack Schuurs

Harnedijk 31 B, 9038 TN Engelum

